Posudek bakalářské práce:

Eliška Morávková, Pohádka a propaganda: 50. léta české kinematografie, bakalářská práce FHS UK 2018, 53 str.

Práce je po krátkém úvodu, který vysvětluje motivaci výběru tématu, rozdělena do dvou částí (Teoretická část, s. 4-27 a Praktická část, s. 26-46) a Závěru, po němž následuje seznam použitých zdrojů. Teoretická část ovšem není věnována žádné historiografické nebo kulturní, případně filmové teorii, nýbrž podává ve třech kapitolách jakýsi pokus o stručný syntetický přehled československých dějin v období 1945-1960. V tomto rámci jsou zasazeny i drobné podkapitoly o „stavu kultury a kinematografie" (s. 6-10, 18-24 a 26n.) Praktická část je zaměřena na metodologii, výběr zkoumaných filmových snímků, definuje „cíl a výzkumné otázky" práce a na str. 30-46 konečně přistupuje k vlastní analýze vybraných filmových děl. Autorka (závěr, s. 47) konstatovala, že v pohádkách „kontrast mezi starým a novým světem byl důležitý pro oslavu komunistické ideologie", že v nich „vždy dojde k přechodu k novému světu, ve kterém má vládnout síla lidu a hodnota poctivé práce", že „důležitost práce a láska k ní je jeden z nejvýraznějších agitačních prvků", jakož i (s. 48) že autorka „v podobě a ztvárnění postav spatřuje za nejdůležitější téma přechod mezi třídními rozdíly, které tím vlastně mizí". Sumárně autorka došla k závěru, že „hraná pohádka se v 50. letech prokázala jako nejúčinnější komunikace mezi komunistickou stranou a divákem..."(tamtéž)

Po stránce historiografické zaujme jak autorčin nekompetentní výběr použité literatury (klíčová, mezinárodně uznávaná přehledná díla Jana Křena nebo Karla Kaplana chybí a jsou nahrazena populárními příručkami), tak svérázná interpretace poválečného historického vývoje: Např. poválečné znárodnění kinematografie je bez bližšího vysvětlení vydáváno za „nutné opatření"(s. 2), autorka tvrdí, že „v poválečných letech bylo nutné, aby se stát ujal odpovědnosti a napomohl světu kultury zpět k životu" (s. 7), že k zestátnění filmového průmyslu se československá vláda roku 1945 „inspirovala fungováním nacistické propagandy" (s. 11) nebo že „od roku 1953 do roku 1960 moc komunistické strany postupně slábla" (s. 2). Píše-li autorka o „velké politické krizi celého sovětského bloku od Baltu po Jadran" roku 1953, měla by vysvětlit, v čem ta krize spočívala. (s. 25) Není též pravda, že se v následujících letech „těžký průmysl z části přeorientoval na lehký" (tamtéž), nehledě k tomu, že si to alespoň níže podepsaný posuzovatel nedokáže prakticky představit. Podobných „svérázných" tvrzení by bylo lze shromáždit celou řadu. K nim se pojí mnohé neobratné formulace, např., že v poúnorovém Československu šlo o „prosazení ideologie a stylu odpovídající ostatním zemím Sovětského svazu." (s. 14) Pomineme-li vybočení z vazby, lze upozornit, že přes neúspěšný poválečný pokus Augustýna Husáka připojit Slovensko k SSSR, zůstala republika formálně nezávislým spojeneckým státem moskevského impéria.

Zanechme však historickou část práce (včetně pasáže o poúnorovém přechodu od klobouků k šátkům a rádikovkám na s. 16) a věnujme se její kulturní, resp. filmové části. Problémem je již skutečnost, že autorka bez náznaku historické kritiky a interpretace zcela „positivně ilustrativně" užívá ke sledovaným dílům recensních textů 50. let a - v pasáži, nazvané „metodologie - se s nimi evidentně ztotožňuje. (s. 28) Další pro posuzovatele nepochopitelnou skutečností je, že výběr děl, která analyzuje, neprovedla autorka na základě jí zkoumaného dobového kontextu, nýbrž s ohledem na jejich sledovanost na počátku 21. století. (s. 28) Motivy k rozhodnutí strany a vlády, začít (s několikaletým odstupem od

únorového puče) natáčet pohádky, tak či onak idealizující feudalismus, autorka zcela vynechala stejně jako nacionální ideologii těchto děl. Bez komentáře nechala i výběr autorů předloh (B. Němcová a K. J. Erben). Otázkou je i to, zda Fričova a Werichova veselohra Císařův Pekař byla v době vzniku primárně určen dětem? Připomeňme též, že předlohy nenajdeme zmíněny v (do velké míry chaotickém) soupisu zdrojů a filmy jsou tam zaneseny v bibliograficky nedokonalé podobě. Autorka se proto také nepokouší konkrétněji z nich citovat.

Autorka je zjevně fascinována skutečností, že poúnorový režim v umění akcentoval pracovní motivy. Nevzala na vědomí kontinuitu této tématiky, adorované nejen v umění německého nacismu a italského fašismu, ale také v celé řadě starších kulturních a ideových proudů zpět až do křesťanského středověku. Tato kontinuita má pak pro rozbory pohádek klíčový význam. Autorka si ovšem stanovila více výzkumných otázek: Vedle ohledání filmového hodnocení „nejčastěji prosazované hodnoty - poctivé práce" tak zkoumala i vyobrazení boje mezi „starým" a „novým světem" a dále „vztah mezi lidovostí a urozeností". (s. 30) Neuvědomila si však, že zkoumané pohádky místo snad politické kritiky kapitalismu přinášejí v podstatě idylickou apoteózu „dobře fungujícího feudalismu". Vzhledem k tomu, že si autorka k práci o pohádkách a jejich historickém vývoji nepřečetla odbornou literárněvědnou literaturu, netuší, že do pohádek od středověku přejímaná apoteóza poctivé práce je obsažena již v Bibli, v životech svatých (např. sv. Václav) a že ostatně heslo „ora et labora" bylo dokonce mottem benediktinské řehole. Pro ostatní výzkumné otázky autorka vlastně neformulovala koncisní závěry a zůstala při popisu jednotlivých pohádek.

Autorka samozřejmě nehodlala analyzovat oblibu zkoumaných pohádek okolo r. 2000: mohla si ale alespoň položit otázku, proč tato - údajně výsostně komunistická ideologicky deformovaná díla - nalézají masový ohlas i ve svobodné společnosti. Možná by si pak uvědomila, že se tak neděje „navzdory" ideologickým manipulacím, nýbrž pro v pohádkách zakotvená věčná křesťanská topoi o finálním vítězství dobra a moudrosti, mládí, pracovitosti atd.

Vysloveně nedostatečnou úroveň má i formální zvládnutí práce. Autorka cituje sice zkráceně, avšak často bez uvádění konkrétních stránek citovaných prací. Zvláště zjevné je to např. u obsáhlého sborníku: Kalous - Kocián (edd.), Český a slovenský komunismus (trvale chybně citovaný jako Adamec - Kalous - Kocián), který obsahuje 34 příspěvků. Na který z nich se autorka odvolává, není zřejmé. Práce „Červenka 1960" pak v seznamu literatury zcela chybí.

Celkově proto musím konstatovat, že předložená práce by nedostála ani gymnasiálním, natož pak universitním požadavkům na odbornou kompetenci, kvalitu a formální provedení. Nezbývá mi, než klasifikovat ji jako „neprospěla".

Praha 25. 8. 2018

Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.